

วิจารณ์หนังสือเรื่องวิวาทะ

ปัทมาวดี แสนเขื่อนแก้ว

(Pattamawadee Sankheangaew)

นักวิชาการอิสระ (Independent Scholar)

E-mail : Patthamawadee.san@mcu.ac.th

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง วิวาทะ^๑ นี้ เป็นการรวบรวมความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างท่านพุทธทาสภิกขุกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีนคร โดยท่านทั้ง 2 นี้ มีความสามารถฝึกฝนคนละแนว ท่านหนึ่งมีความรู้แตกฉานในทางโลก อีกท่านหนึ่งมีความแตกฉานในทางธรรมเป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งในพุทธจักรและอาณาจักร ทั้ง 2 ท่านได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน แต่ความคิดและคำพูดไม่ตรงกันจึงเป็นวิวาทะ วิวาทะในครั้งนี้เป็นการอภิปรายของท่านทั้ง 2 ที่หอประชุมคุรุสภา การอภิปรายครั้งแรก เรื่อง “ธรรมในฐานะเครื่องมือสร้างคน สร้างชาติ และสร้างโลก” ได้ถ่ายทอดโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 และวิทยุ ว.ป.ถ.ทั่วประเทศ มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้ร่วมอภิปรายด้วย ท่านพุทธทาสได้แสดงธรรมขั้นต้นเรื่อง “การงานคือการปฏิบัติธรรม” ม.ร.ว.คึกฤทธิ์มีความเข้าใจเป็นอันดี เมื่อเลิกจากอภิปรายแล้วไปได้เขียนบทความแสดงความคิดเห็นใน น.ส.พ.สยามรัฐ ว่า รู้สึกเห็นด้วยกับท่านพุทธทาสภิกขุในการบรรยายครั้งนั้นเป็นอันมาก ต่อมาทางคุรุสภาจัดให้มีการอภิปรายกันอีก ในเรื่อง “ท่านเข้าใจธรรมะอย่างไร”^๒ ท่านพุทธทาสภิกขุเป็นผู้บรรยาย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เป็นผู้ซักไซ้ขยายความและสรุป การอภิปรายครั้งนี้ได้แสดงความคิดเห็นแตกต่างกันมากทั้งนี้ เป็นเพราะฝ่ายหนึ่งมีฐานะความเป็นอยู่แบบโลก ๆ เพศและภูมิผัดกันฝ่ายหนึ่งดำรงอยู่ในสมณภาวะความคิดเห็นจึงแตกต่างกันเป็นธรรมดา ความแตกต่างในทัศนะของท่านทั้ง 2 นี้ เป็นที่สนใจของพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ได้เขียนหนังสือแสดงความคิดเห็นโต้แย้งใน น.ส.พ.สยามรัฐคัดค้านท่านพุทธทาสเรื่อยมาดังเป็นที่รู้กันในวงการผู้ที่สนใจ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เห็นแตกต่างในครั้งนี้เป็นวิวาทะที่แตกต่างกันมาตลอดจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ก็ไม่เห็นด้วยกับธรรมะชั้นสูง คือสุญญตา

การบรรยายธรรมของท่านพุทธทาสที่คุรุสภา ท่านพุทธทาสได้จัดลำดับข้อธรรมที่จะบรรยายกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ 3 ตอนด้วยกันคือ 1. ธรรมะในฐานะเครื่องมือสร้างคน สร้างชาติ และ

---

^๑อรุณ เวชสุวรรณ. วิวาทะ(ความเห็นไม่ตรงกัน)ระหว่างม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับ ท่านพุทธทาสภิกขุ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานครสำนักพิมพ์อรุณวิทยา, ๒๕๔๙,

สร้างโลก (บรรยายได้แต่เรื่อง การงานคือการปฏิบัติธรรม) 2. เราควรเข้าใจธรรมะอย่างไร (บรรยายได้แต่เรื่องการทำงานด้วยจิตว่าง) 3. หมวดธรรมที่จะพึงใช้ในการทำงานด้วยจิตว่างแก่

² สำหรับหัวข้อที่ 3. ท่านพุทธทาสต้องบรรยายคนเดียว บทความที่บรรยายทั้ง 3 ตอน ได้รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้เพื่อเป็นการรวบรวมเฉพาะเรื่องความคิดเห็นของท่านพุทธทาสภิกขุ กับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ในส่วนที่เหมือนกัน และแตกต่างกันให้ผู้อ่านพิสูจน์ว่าอะไรถูกอะไรผิด

หนังสือเรื่องวิวาทะนี้คุณปุ่น จงประเสริฐ แห่งองค์การฟื้นฟูศาสนาได้จัดพิมพ์เผยแพร่แพร่หลายมาแล้ว แต่เป็นเฉพาะตอน “เราควรเข้าใจธรรมะอย่างไร” เอาเฉพาะตอนที่ความคิดเห็นแตกต่างกันจริง ๆ ยังไม่ได้รวบรวมตอนเริ่มแรกและตอนสุดท้ายไว้ด้วย ข้าพเจ้าในฐานะเคยทำงานหนังสือเกี่ยวกับท่านพุทธทาส มาหลายเล่ม เห็นว่าควรรวบรวมไว้ให้เป็นหนังสือที่สมบูรณ์สำหรับห้องสมุดและพิมพ์เป็นปกแข็งถาวร ไว้สำหรับผู้ศึกษาค้นคว้าในภายหลัง จึงได้จัดรวบรวมพิมพ์เป็นหนังสือปกแข็งดังที่ท่านจับต้องอยู่นี้

ในตอนท้ายได้เอาเรื่องราวที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เคยแสดงความคิดเห็นทางศาสนาที่ผิดพลาดมาลงประกอบไว้ เพื่อท่านผู้อ่านจะได้พิจารณาถึงความรู้ทางศาสนาของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชว่าเป็นคนที่รอบรู้ในด้านนี้จริงหรือไม่? ความรู้ทางศาสนาของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ควรเชื่อถือได้แค่ไหน และเพียงใดส่วนความรู้ ความสามารถในทางโลก ๆ ของท่านก็ดังที่เรา ๆ เห็นกันอยู่

2. สรุปสาระสำคัญของเนื้อหา

หนังสือเล่มนี้มี 5 บท ซึ่งสามารถสรุปได้แต่ละบทดังต่อไปนี้

ในบทที่ 1 เป็นการบรรยายและตอบปัญหาธรรมในหัวข้อ “ธรรมในฐานะเป็นเครื่องมือสร้างคน สร้างชาติ และสร้างโลก” บรรยายแบบธรรมสาภิจฉาหรือที่เรียกว่าปุจฉาวิสัชนา โดยมีผู้ซักถามปัญหาธรรมคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, นายป๋วย ใจนะบุรานนท์, และนายฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ ท่านพุทธทาสบรรยายในลักษณะของการ “คุยกัน” ระหว่างพุทธบริษัทกับพุทธบริษัท ท่านเน้นข้อสำคัญคือให้สำเร็จประโยชน์ มุ่งหมายให้คนไม่มีความทุกข์อยู่ในโลก^๓ ธรรมที่แท้ต้องอยู่ที่ตัวของคนเรียกว่า สัตบุรุษ^๔ ธรรมที่สูงที่สุดเรื่องความไม่ยึดมั่นถือมั่นเป็นหัวใจของพระพุทธานุศาสน์

---

^๒พุทธทาสภิกขุ. ภาษาคนภาษาธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๐๙. หน้า ๘-๙.

^๓พุทธทาสภิกขุ, แก่นพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : บริษัทตดตาพับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๑. หน้า ๒-๕.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

[Type here]

ท่านพุทธทาสได้บรรยายหัวข้อ “ธรรมเป็นเครื่องมือ สร้างคน สร้างชาติ สร้างโลก โดยมีหัวข้อย่อยดังนี้

(1) “งานคือการปฏิบัติธรรม”

(2) “การทำงานด้วยจิตว่าง”

(3) “หมวดธรรมที่เป็นเครื่องมือสำหรับจะทำงานด้วยจิตว่างหรือสร้างโลกสร้างชาติให้สำเร็จปัญหาที่สำคัญท่านพุทธทาสได้เน้นว่า เรามีอวิชา คือไม่รู้ที่เกิดมาทำไม ดังนั้นจึงไม่สนใจธรรม ความรู้ที่สำคัญที่สุด คือ รู้ว่าเกิดมาทำไม และหากความรู้เช่นนั้นเกิดขึ้นแล้วนิพพานย่อมแจ้ง

ในบทที่ 2 เป็นการบรรยายว่าเราควรจะเข้าใจธรรมะอย่างไรและบรรยายเรื่องการทำงานด้วยจิตว่าง โดยท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นผู้บรรยายและ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้ซักไซ้ ขยายความ และสรุป การบรรยายธรรมะเป็นรูปแบบธรรมสภาจก้า ไม่ใช่เป็นเรื่องการโต้คารม ท่านพุทธทาสภิกขุ อยากให้พุทธบริษัท สนใจในเรื่องของอุปสรรคของการเข้าใจธรรมะ เนื่องจาก พุทธบริษัทสนใจกันแต่ในแง่ของหลักทฤษฎี ดิศึกษาฝ่ายทฤษฎีไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติ ในส่วนอภิธรรมมีการถกเถียงกันมาก จนถึงลืมทำเนื้อทำตัวเป็นธรรมะซึ่งที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่จะทำให้ไม่เข้าใจธรรมะอย่างถูกต้อง

ในบทนี้ ท่านพุทธทาสได้เน้นย้ำอย่างมากเราต้องเข้าใจในหลักพระพุทธานุชาสนาหรือธรรมซึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ท่านยังไม่เข้าใจธรรมะดีพอ จึงมีคำถามว่า ความดีคืออะไร , อะไรเป็นความดีสูงสุด, อย่างไรถึงจะรู้ว่าศาสนาพุทธ สำเร็จที่ตรงไหน

ในบทนี้ ท่านพุทธทาสภิกขุและอาจารย์คึกฤทธิ์ได้ ทำความเข้าใจเรื่องธรรมะให้เข้าใจตรงกันเพื่อให้เกิดความสนใจแล้วมีการปฏิบัติ

(1) ธรรมะนั้นก็คือสิ่งทั้งปวง ไม่ว่าจะป็นรูปธรรม เป็นนามธรรม

(2) สิ่งทุกสิ่งเหล่านั้นมีกฎเกณฑ์ในตัวมันเอง

(3) ธรรมะก็คือหน้าที่ที่จะต้องกระทำต่อกันระหว่างสิ่งทั้งปวง

บทที่ 3 ผู้รวบรวมได้รวบรวมหมวดธรรมที่พึงใช้ในการทำงานด้วยจิตว่าง

(ความว่าง-จิตว่าง) ซึ่งบรรยายโดยท่านพุทธทาสภิกขุ

[Type here]

ท่านพุทธทาสได้มาแล้วครั้งหนึ่งและได้ขอทบทวนความจำแต่ท่านทั้งหลายที่ท่านได้เคย
บรรยายไว้ 3 หัวข้อ คือหัวข้อที่

- (1) งานคือการปฏิบัติธรรม
- (2) การทำงานด้วยจิตว่าง
- (3) หมวดธรรมที่จะพึงใช้ในการทำงานด้วยจิตว่าง

ในหัวข้อนี้มีใจความสำคัญว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรม เป็นหลักสำคัญที่สุด การ
ประพฤติ ถูกต้องในหน้าที่ การงานนั้นคือ การปฏิบัติธรรมและงานนั้นก็เพื่องานนั่นเอง

ในหัวข้อนี้ได้จำแนกศาสนาในโลกนี้เป็น 2 แบบ คือ แบบที่อิงศรัทธา คือความเชื่อ และ
ศาสนาที่อิงปัญญาซึ่งเรื่องความว่างในศาสนาพุทธนี้เป็นเรื่องของปัญญา ศาสนาพุทธเป็นศาสนา
ที่มี dogma หรือ domatic System ไม่ได้ ซึ่งเรื่องจิตว่างนี้เป็นใจความแท้ของพระพุทธศาสนาต้อง
คิดเห็นจนเข้าใจ จนใช้ประโยชน์ได้ด้วยตัวเอง ท่านพุทธทาสภิกขุได้เน้นให้พุทธบริษัทพึงตนเอง
โดยเน้นให้ตนเองมีจิตใจเหมือนพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ท่านพุทธทาสภิกขุได้ประมวล คำว่า “จิตว่าง” ได้หลายแง่มุมดังนี้

- (1) จิตว่างจากกิเลส
- (2) ว่างจากตัณหา – ของกู
- (3) ว่างจากความรู้สึกที่เป็นอุปทาน, ตัณหา
- (4) “ตัวเรา” ซึ่งเป็นมายาไม่มีเหลือ เหลืออยู่แต่จิต

สรุปว่า “ความว่าง” คือธรรมชาติที่แท้จริงหรือสภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งปวง เรื่องความว่าง
นี้เหมาะกับฆราวาสแต่พุทธศาสนาส่วนมากเข้าใจไม่ตรงตามความเป็นจริงของหลักธรรม จิตมี
ธรรมชาติเป็นประภัสสร ไม่เศร้าหมอง ไม่มีกิเลส กิเลสเหมือนอคันตปุเก

ความว่างคือธรรมะ – ธรรมะคือความว่าง

ความว่างคือจิต – จิตคือความว่าง เป็นเรื่องเดียวกัน

ท่านพุทธทาสได้สรุปว่า ความว่างอย่างยิ่งคือพระนิพพาน โดยเน้นให้ฆราวาสปฏิบัติธรรม
ดังต่อไปนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงาน

- (1) บำเพ็ญอุททิบาล ในลักษณะที่เป็นสมาธิ
- (2) มรรคมีองค์แปด
- (3) เรื่องที่สูงสุดคือเรื่องสุญญตา

- (4) โปชนมงค์ 7 ประการ
- (5) วิปัสสนากกรรมฐาน
- (6) หลักโลกุตตระ

สุดท้ายท่านพุทธทาสได้บรรยายธรรมจบไปทั้ง 3 ขั้นตอนโดยบริบูรณ์ ทั้งนี้ท่านได้แนะนำให้พุทธบริษัท นำไปพิจารณาและปฏิบัติให้เห็นผลลัพธ์ด้วยตนเอง ให้ปฏิบัติด้วยตนเองจนสามารถพึ่งตนเองได้ และนั่นเป็นหลักเกณฑ์ของกระพุทธศาสนาโดยแท้จริง

บทที่ 4 เรื่องความจริงเรื่องพระเวสสันดร ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ที่ได้เคยเขียนบทความตำหนิติเตียนหนังสือสยามรัฐ โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์อ้างว่าเรื่องพระเวสสันดรไม่มีในพระไตรปิฎก แต่เป็นนิยายชาดกที่แต่งขึ้นหลังพุทธกาล ท่านคึกฤทธิ์อ้างว่าท่านเลื่อมใสในพระพุทเจ้าแต่ไม่เลื่อมใสในพระเวสสันดร เพราะท่านเห็นว่าเรื่องพระเวสสันดรนั้นไม่มีในพระไตรปิฎก แต่เป็นชาดกที่แต่งขึ้นหลังพุทธกาล โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เห็นว่า พระเวสสันดรผิดศีลมูร่า และข้ออื่น ๆ อีกดังนี้

- (1) เป็นกษัตริย์ก็ผิดศีลกษัตริย์
- (2) เป็นพ่อก็ผิดศีลพ่อ เพราะไม่ได้ปกป้องรักษาภรรยา
- (3) เป็นพ่อก็ผิดศีลพ่อ ไม่คุ้มครองป้องกันลูกไม่มีสุขเติบโต

ในขณะที่พระพุทเจ้าถือว่า ท่านเป็นบารมีอย่างหนึ่งและสนับสนุนให้คนบริจาคทานแต่ถึงอย่างไรก็ตามก็มีนักศึกษามหาวิทยาลัยรับฟังท่านเนื่องจากเชื่อว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เป็นพหูสูต

ความเป็นจริงนั้น เวสสันดรชาดก เป็นพระสูตรที่ยาวมากมีมาในพระสุตตันปิฎก พุทธทศนิกายมหานิบาตรชาดก ถ้าดูในพระไตรปิฎกบาลี ฉบับหลวงซึ่งพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2470 จะพบในเล่มที่ 28 หน้า 365-453

รวมความว่า เนื้อเรื่องเดิมของเวสสันดรชาดกมีมาในพระบาลีเป็นพระพุทเจ้าจะแน่แท้ ความที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกบาลีนั้นอยู่ในรูปคาถาคือเป็นคำร้อยกรอง เป็นที่แน่ชัดแล้วว่าเวสสันดรชาดกปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกอย่างแน่นอน ความเห็นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จึงเป็นความเห็นผิด ไม่ควร แก่การเชื่อถือของวิญญูณ

บทที่ 5 พระพุทธเจ้าเป็นฮิปปีจริงหรือ?

ในบทนี้ ท่าน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าว ว่าพระพุทธเจ้าเป็นฮิปปีคนแรกของโลก

ในบทนี้ อาจารย์จ่านงค์ ทองประเสริฐได้ให้ความเห็นว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ จะพูดจริง หรือปรารภนาพูดให้สนุกสนาน แต่อย่างไรก็ตามอาจารย์จ่านงค์ก็เห็นว่าการพูดถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นฮิปปีนั้นดูไม่เป็นการเหมาะสมอย่างที่พูด อ.จ่านงค์ให้คำแนะนำว่าก่อนพูดควรคิดหน้าคิดหลังให้ดีก่อน เพราะการที่ท่านพูดเช่นนี้จะทำให้เกิดปฏิกิริยารุนแรงแก่พุทธศาสนิกชนผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา อ.จ่านงค์คิดว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์อายุมากขึ้นแล้วอาจจะหลงลืมและเผลอไปบ้าง พระพุทธองค์ออกบวชโดยมีพระมหากษัตริย์ต่อชาวโลกเป็นที่ตั้งไม่ใช่เพราะพระองค์ เกลียดชังสังคม พระมหากษัตริย์คุณของพระองค์นับว่าหาผู้เสมอเหมือนมิได้ชีวิตของพระองค์ได้มีชีวิตที่เรียบง่ายเพียงสิกขาบทในพระปาฏิโมกข์ 227 ข้อ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงกวดขันในเรื่องมารยาทหรือสมบัติผู้ดีและการเห็นว่าการที่คนในวรรณะต่ำ ๆ เช่น คูร หรือจัณฑาลมาบวช ถ้าหากไม่อบรมกิริยามารยาทให้ดีเสียก่อนแล้ว คนอาจไม่เลื่อมใส เมื่อมาบวชแล้วจะต้องมีแบบปฏิบัติเหมือนกันหมด พวกฮิปปีปลื้มตัวออกมาจากสังคมแล้วตั้งสังคมใหม่เพราะเกลียดสังคม ปัจจุบันนี้ ผิดกับพระพุทธเจ้าที่ทรงปลื้มตัวออกมาจากสังคมเพราะความรักความสงสารช่วยให้ชาวโลกพ้นทุกข์ โดยมีหวังอะไรเป็นการตอบแทน

ปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกกับฮิปปีนั้นต่างกันมาก พระพุทธเจ้าดับกิเลสด้วยการเข้าสมาธิแต่พวกฮิปปีเข้าสมาธิไม่เป็น

ท้ายที่สุดอาจารย์จ่านงค์ ทองประเสริฐได้ฝากไว้ว่า อย่าได้นำเอาพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกมาเปรียบเทียบกับฮิปปีเลย และการกล่าวว่าพระพุทธเจ้าทรงเป็นฮิปปีนั้นนับว่าเป็นคำพูดที่น่าขยะแขยงที่สุด

3. ข้อวิจารณ์

หลังจากได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว ผู้วิจารณ์ขอเสนอ 2 ประเด็นหลักเพื่อนำไปสู่การวิจารณ์ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบของหนังสือ

เนื้อหาของหนังสือวิวาทะความเห็นไม่ตรงกัน ในประเด็นเรื่อง ความว่าง-จิตว่างระหว่างท่านพุทธทาสภิกขุกับหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชนั้น เกี่ยวข้องกับเนื้อหาด้านอภิปรัชญาในพุทธธรรมและสร้างผลกระทบต่อสังคมไทยให้ใคร่ครวญใหม่ในการตีความพุทธธรรมและการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สาเหตุที่ผู้วิจารณ์เลือกหนังสือเรื่องวิวาทะในประเด็นความว่าง-จิตว่างซึ่งเป็นการสนทนาตอบข้อซักถามแบบธรรมสภาจกฉา ซึ่งวิธีดังกล่าวคล้ายกับนักปรัชญาฝั่งตะวันตกที่ใช้โคอะล็อก หนังสือเรื่องนี้สอดคล้องกับมโนทัศน์ของคนไทยด้านการศึกษาพุทธธรรม สัมกับคำปรัชญาที่มีค่านิยมปรัชญาที่ว่า เป็นกระบวนการของการถกเถียงและการค้นคว้าด้วยเหตุผล เพื่อแก้ปัญหาในเชิงมโนทัศน์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อทิศทางของประเทศชาติ ดังนั้น เราควรให้ความสำคัญแก่กิจกรรมกระบวนการหรือวิธีการของปรัชญามากกว่าเนื้อหา เพราะเห็นว่าสถานการณ์ของปรัชญาก็เหมือนกับศาสตร์อื่น ๆ ที่ต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง และต้องแสดงต่อชุมชนสังคมได้ว่ามีประโยชน์จริง ดังนั้น ปรัชญาจึงเป็นกระบวนการของการโต้เถียงและการค้นคว้าด้วยเหตุผล เพื่อแก้ปัญหาในเชิงมโนทัศน์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อทิศทางของชุมชนนั้น ๆ วิวาทะ เรื่องความเห็นไม่ตรงกันเรื่องความว่าง-จิตว่าง ได้ดำเนินการซักถามนักปราชญ์ไทยผู้เชื่อมต่อยุคสมัยและคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่ คงไม่มีใครเกินสองท่านนี้ คือ ท่านพุทธทาสภิกขุ และม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ท่านอาจารย์คึกฤทธิ์เป็นผู้รอบรู้จนอาจเรียกว่านักปราชญ์ได้อย่างเต็มปาก อีกทั้งท่านยังเป็นนักคิดนักเขียน นักพูด นักการเมือง และอื่น ๆ เป็นนักเรียนอังกฤษที่เรียนแบบบูรณาการหลายวิชาอย่างปรัชญา เศรษฐศาสตร์และการเมืองจากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ท่านได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติคนแรกเมื่อปี 2529 เหมือนกับเป็นต้นแบบและสร้างมาตรฐานเทียบเคียงให้คนอื่น ๆ และได้รับการเชิดชูเกียรติจากองค์การยูเนสโกเป็นบุคคลสำคัญของโลก ใน 4 สาขา คือ การศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน ในวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาลของท่านเมื่อปี 2554

2. เนื้อหา

จากแนวคิดของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช คือ ชีวิตที่มุ่งความสำเร็จทางโลก ข้าพเจ้า เห็นว่ายังอยู่ในระดับโลกีย์ธรรมหรือโลกธรรมแปด ได้แก่ ได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข ทุกข์ กล่าวคือ เน้นเรื่อง ทรัพย์สิน เงินทอง ยศศักดิ์ อำนาจ ความสะดวก สะบาย ในขณะที่ธรรมสภาจณาซึ่งเทศน์โดยท่านพุทธทาส ภิกขุ ท่านเน้นเรื่องธรรม การใช้เหตุผล ของท่านพุทธทาสเป็นแบบอุปนัย ในขณะที่มรว.คึกฤทธิ์ท่านใช้เหตุผลแบบนิรนัย ดังนั้นการใช้ เหตุผลของท่านพุทธทาสจึงมีความกว้างขวางและทำให้สาธุชนเข้าใจธรรมมากขึ้น ซึ่งท่านเน้นย้ำ ว่าการปฏิบัติงานคือการปฏิบัติธรรม ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าท่านเลือกหัวข้อได้ดีมาบรรยายธรรม แต่ทั้งนี้ ผู้ฟังที่มีการศึกษาน้อย เช่นมีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ไม่เชื่อ ว่าการทำงานด้วยจิตว่างจะทำให้ท่านประสบความสำเร็จทางโลกได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าท่าน มรว. คึกฤทธิ์ ยังไม่เข้าใจปรมัตถธรรม ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าท่านควรจะฝึกวิปัสสนากรรมฐาน จะทำให้ท่าน เข้าใจทางธรรมมากขึ้นโดยการปฏิบัติ ในขณะที่ท่านพุทธทาสภิกขุซึ่งเป็นปราชญ์ในทาง พระพุทธศาสนาเห็นว่า หลักสัจจะหรือทำทุกอย่างด้วย “จิตว่าง” นี้คนทั่วไปก็สามารถนำไปใช้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดทุกขีในขณะที่ทำงานและเป็นความก้าวหน้าในธรรมะไปในตัวด้วย ดังนั้น จึงมีผู้ที่สนใจประเด็นเรื่อง เราสามารถปฏิบัติกิจการงานทางโลกด้วย “จิตว่าง” จำนวนมาก นอกจากนั้น ยังสามารถขบคิดเรื่องนี้ต่อไปได้อีก ดังนั้น การที่ท่านพุทธทาสภิกขุนำเสนอแนวคิด เรื่องทุกคนสามารถปฏิบัติภารกิจประจำวันด้วย “จิตว่าง” ได้ในทุกขณะ จึงเป็นการจุดประกาย ความรู้ใหม่ด้านการตีความพุทธศาสนาให้แก่สังคม เป็นหนังสือที่น่าสนใจสำหรับพุทธศาสนิกชน ทุกท่าน และยังเป็นประเด็นถกเถียงที่มีชีวิตชีวาจนถึงปัจจุบันนี้

ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับท่านพุทธทาสที่ยืนยันว่า “การทำงานคือการปฏิบัติธรรม” ซึ่งท่านไม่ได้ แปลว่าทำมาหากินเอากำไรไม่ได้แต่ให้ถูกต้องเป็นธรรม ไม่เอาเปรียบกัน ไม่เอาเปรียบธรรมชาติ เป็นอุดมคติหรือความจริงสูงสุด ข้าพเจ้าเห็นว่าเป้าหมายสูงสุดที่ต้องมีไว้ แม้ไม่สามารถปฏิบัติได้ ทั้งหมดก็ตาม ในเรื่องการทำงานคือการปฏิบัติธรรมนั้นสำคัญที่สุด ให้ถือว่าการปฏิบัติถูกต้องใน หน้าที่การงานนั้น คือ การปฏิบัติธรรม เป็นการทำงานเพื่องาน ก็เพื่อตัวเราเอง

หนึ่งในประเด็นวิวาทะระหว่างท่านพุทธทาสกับ อ.คึกฤทธิ์ เรื่อง “จิตว่าง” ซึ่งทำให้ผู้ฟังได้ ทั้งความสนุก ความรู้และกระตุ้นความคิดวิเคราะห์เรื่องศาสนาพุทธด้วยอย่างยิ่ง

4. สรุปและคำแนะนำ

คำว่าความว่างหรือจิตว่างนี้ พระพุทธองค์ทรงสอนสัตว์มรรวมอุปนิสัยพอสมควรที่เรียกว่า เนยยบุคคล คือคนที่พอจะเข้าใจได้ เรื่องจิตว่างนี้เป็นใจความสำคัญแท้ของพระพุทธศาสนา ทำออกมาในรูปดีอกมาไม่ได้ต้องไปคิดจนเห็นจนเข้าใจ จนใช้ประโยชน์ได้ด้วยตัวเอง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์แท้จริงนั้นก็คือภาวะหรือ บุคคลที่ปราศจากการยึดมั่นถือมั่น พระพุทธเจ้าของแท้ได้แก่ ภาวะแห่งความไม่ยึดมั่นถือมั่น

จากวิวาทะเรื่องความว่าง-จิตว่าง เราจะเห็นความสัมพันธ์ที่ว่างานเป็นที่มาแห่งการกระทบกระทั่งกันได้ง่าย แต่ในเวลาเดียวกันสำหรับผู้มีปัญหา นี่เป็นโอกาสดีที่จะได้ฝึกใจให้รู้จัก ละวางอดีตตา เช่น แทนที่จะจดจ่อกับความรู้สึกว่า “ฉันถูกวิจารณ์” ก็หันมาใส่ใจกับคำวิจารณ์ ดังกล่าวไว้ว่า “ที่เขาพูดนั้นถูกไหม” การวางใจอย่างหลังนั้นนอกจากจะไม่ทำให้เราทุกข์แล้ว ยังทำให้ เราได้ประโยชน์จากคำวิจารณ์นั้นด้วย ท่าทีอย่างนี้เรียกว่าท่าทีแห่งปัญญา ซึ่งต้องอาศัยสติเข้ามา เป็นตัวนำทาง ส่วนใหญ่ที่ทุกข์กับคำวิจารณ์ก็เพราะ สติทำงานไม่ทันจึงเกิด “ตัวกู” ออกมารับคำ วิจารณ์เต็ม ๆ ผลก็คือเกิดความฉุนเฉียวทुरนทुरายตามมา อย่างไรก็ตามถึงแม้ความฉุนเฉียว เกิดขึ้นแล้ว ก็ยังไม่สายที่สติจะเข้ามาตามรู้ หากสติตามทัน จิตก็จะหลุดหรือปล่อยวางจากความ ฉุนเฉียวได้ ทำให้ปัญญาเกิดขึ้นตามมา และหันมาใคร่ครวญคำวิจารณ์นั้นว่ามีประโยชน์มากน้อย เพียงใดได้วันนี้ แต่อาจจะเข้าใจได้ในวันหน้า สรุปว่า จิตว่าง ความว่าง หรือ สุญญตา เป็นหลัก สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนา

การทำงานที่เกิดผลดี ต้องทำด้วยใจเยือกเย็น ทำด้วยจิตว่างคือทำอย่างสบาย ๆ ไม่มีรีบไม่ เร่ง ไม่เพ่งเล็งในลาภในผลอะไรทั้งนั้น คุมใจให้อยู่ในอำนาจของสติปัญญาได้แล้ว จะทำงานาเพื่อ งานแล้วก็จะสนุกเพลิดเพลิน กล่าวโดยสรุป จิตว่าง นั้นความหมายลึกซึ้งและมีคุณค่ามาก ไม่ใช่ เพียงแต่ว่ามันไม่คิดนึกอะไรคนหมู่มากเขาเข้าใจว่าไม่คิดนึกอะไรแล้วก็เรียกว่าจิตว่าง ใน ความหมายของท่านพุทธทาสคำว่า “จิตว่าง” หมายถึง จิตที่ว่างจากกิเลสตัณหา ว่างจากความยึด มั่น ว่างจากตัวกูของกู เป็นจิตที่มีความรู้สึกอยู่ แต่เป็นความรู้สึกธรรมดา ไม่มีกิเลส ตัณหา อุปาทาน จะเป็นแบบถาวรหรือครั้งคราวก็ตาม ล้วนเป็นจิตว่างทั้งสิ้น

[Type here]